

Lausunto

Iisalmen kaupunki

Pohjois-Savon maakuntasuunnitelman 2040 ja maakuntaohjelman 2026–2029 luonnos sekä sitä koskeva ympäristövaikutusten arviointi

1. Yhteenveto

Iisalmen kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua Pohjois-Savon maakuntasuunnitelmasta 2040 ja maakuntaohjelmasta 2026–2029 sekä ohjelmaan liittyvästä ympäristövaikutusten arvioinnista. Maakuntasuunnitelma ja -ohjelma ovat keskeisiä välineitä, jotka suuntaavat aluekehitystä pitkällä aikavälillä ja tukevat Pohjois-Savon elinvoimaa, kilpailukykyä ja kestävää kehitystä.

Iisalmen kaupunki pitää Pohjois-Savon maakuntasuunnitelman 2040 ja maakuntaohjelman 2026–2029 luonnosta kokonaisuutena hyvin valmisteltuna. Ohjelman kuusi kärkialaa (metsä-, bio- ja kiertotalous; kone- ja energiateknologia; ruokajärjestelmä; hyvinvointiteknologia ja lääkekehitys; älykkäät vesijärjestelmät; matkailu ja luova talous) vastaavat maakunnan ja erityisesti Ylä-Savon elinkeinoelämän rakenteeseen ja vahvuuksiin hyvin. Yhteisvaikuttavat teemat (kestävä elinvoima, teknologiamurros, osaavat ja hyvinvoivat ihmiset, saavutettavuus ja aluerakenne, kokonaisturvallisuus, luonnon monimuotoisuus ja sopeutuminen) antavat toimivan rungon toimeenpanolle.

Iisalmi korostaa kuitenkin, että ohjelman toimeenpanossa huomioidaan alueellinen tasapaino ja erityisesti seutukaupunkien toimintaedellytykset tärkeinä alueellisina keskuksina. Pienten kuntien elinvoima tulee myös turvata varmistamalla seudullisen kehittämistyön edellytykset. Maatalouden merkitys tulee nostaa näkyväksi osana ruokajärjestelmän kärkialaa.

2. Ylä-Savon näkökulma ohjelman kärkialoihin

1. Kone- ja energiateknologia

Ylä-Savo on valtakunnallisesti merkittävä koneenrakennuksen ja tulevaisuudessa myös uusiutuvan energiateknologian keskittymä mm. tuuli- ja aurinkovoimahankkeiden edetessä. Ohjelman painotus TKI-toimintaan, investointien edellytyksiin ja viennin monipuolistamiseen tukee alueen kasvu- ja uudistumiskykyä. (Kärkialat ja TKI-kehikoiden kuvaus ohjelmassa.) Yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä tulee vahvistaa

myös seutukaupungeissa, jotta osaajatarpeisiin voidaan vastata. Yliopisto- ja AMK-tasoinen koulutuksen ja TKI-osaamisen saavutettavuus myös seutukaupungeissa tulee varmistaa.

2. **Ruokajärjestelmä**

Ylä-Savon vahva alkutuotanto ja elintarviketeollisuus muodostavat vahvan toiminnallisen perustan. Maatalouden huoltovarmuus- ja kokonaisturvallisuusroolin selkeämpää korostamista maakuntaohjelmassa tulee vahvistaa. Maatalous ja elintarviketuotanto tulee nostaa vahvasti esille tämän kärkialan toimenpiteissä.

3. **Metsä-, bio- ja kiertotalous**

Ylä-Savon vahva teollinen pohja puunjalostuksessa, laajat metsävarat ja teollisuudesta sekä maataloudesta syntyvät sivuvirrat luovat erinomaiset edellytykset biokaasun, biopolttoaineiden ja materiaalihokkuuden arvonnisan kasvattamiseen.

Ympäristöselostuskin tuo esiin biokaasun ja kiertotalousklusterin myönteiset vaikutukset ympäristöön ja kannattavuuteen. Kehittämistyötä ja investointeja tulee tukea myös näillä osa-alueilla.

4. **Älykäs vesijärjestelmä**

Vesiosaamisen hyödyntäminen teollisuuden, maatalouden ja yhdyskuntien ratkaisuissa tukee puhtaan siirtymän ja vientipotentiaalin kasvua. Iisalmen alueella ja Ylä-Savossa toimiville elintarvikealan yrityksille puhdas vesi on ehdoton toiminnan jatkuvuuden edellytys ja huoltovarmuustekijä.

5. **Hyvinvointitekniikka ja lääkekehitys**

Vaikka tämä sektori ei ole Ylä-Savon näkökulmasta merkittävä, on hyvä että lääkekehitystä vahvistetaan maakunnallisena painopisteenä, koska se laajentaa koko Pohjois-Savon TKI-ekosysteemiä ja voi houkutella pidemmällä aikajänteellä osaajia myös Ylä-Savoon.

6. **Matkailu ja luova talous**

Ylä-Savo hyötyy ohjelman niche-tuoteajattelusta: luontoon, tapahtumiin ja kulttuuriperintöön nojaavat tuotteet kytkettynä alueen teolliseen vierailu- ja elämysmatkailuun ovat myös Iisalmi ja Tienoot -matkailuverkoston jäsenyrityksille tärkeitä painopisteitä. Maakunnallista yhteistyötä matkailun ja luovan talouden kehittämishankkeissa tulee vahvistaa.

3. **Saavutettavuus ja liikenne**

Iisalmi korostaa päätieverkkoa ja alempiasteisen tieverkon kuntoa sekä teollisuuden ja maatalouden kuljetusten sujuvuutta. 5-tie ja Savon rata ovat yhteisiä kärkikehittämiskohteita. Vähemmän liikennöidyt tiet ovat kriittisiä raaka-aine- ja tuotekuljetuksille sekä matkailulle, myös niiden ylläpitoon ja kehittämiseen tulee varata riittävät resurssit elinkeinojen turvaamiseksi. Tavoitteena tulisi olla, että liikennejärjestelmän kehittäminen kytketään tiiviisti maankäyttöön ja palveluverkkoon, ja että väyläverkon kehittämisessä painotetaan nykyverkon kunnossapitoa ja investoinneissa elinkeinoelämän kannalta vaikuttavimpia kohteita.

4. Osaaminen, työvoima ja kansainvälistyminen

Ohjelman teema "Osaavat ja hyvinvoivat ihmiset" on Iisalmen näkökulmasta keskeinen: ammatillisen ja korkeakoulutuksen tarjonta, jatkuva oppiminen, työperäinen maahanmuutto ja kotoutumisen tuki tulee kytkeä tiiviisti alueen kärkialojen tarpeisiin.

Hyvinvoinnin vahvistaminen läpileikkaavana kehittämiskärkenä on perusteltua; se tukee suoraan tuottavuuden, osaamisen ja työkyvyn parantamista koko maakunnassa.

5. Ympäristöselostus ja luonnon monimuotoisuus

Ympäristöselostuksessa korostuvat kiertotalous, biokaasu ja vähäpäästöiset liikennemuodot; nämä ovat linjassa myös Ylä-Savon mahdollisuuksien kanssa. Lisäksi maakunnallisen LUMO-ohjelman (Priodiversity LIFE) eteneminen tukee konkreettisesti luonnon monimuotoisuuden vahvistamista. Iisalmi kannattaa, että LUMO-prosessin sidosryhmäosallistuminen pidetään vahvana ja kytketään ohjelman hankekokonaisuuksiin.

6. Toimeenpanon priorisointeja Iisalmen näkökulmasta

1. **Investointien ja TKI:n vipuvoima:** nopean vaikuttavuuden hankkeita (teollisuuden digitalisaatio/automaatio, energiatehokkuus, sivuvirtojen jalostus, pk-vientivalmiudet) käyntiin kärkialoittain.
2. **Työvoima ja koulutus:** alakohtaiset osaamispolut (myös täsmä- ja muuntokoulutus), kansainvälisten osaajien reitit työmarkkinoille ja yrityksiin.
3. **Saavutettavuus:** päätieverkon ja Savon radan kehittäminen + alempi tieverkko elinkeinojen näkökulmasta, teollisten ja maatalouden kuljetusten pullonkaulojen poisto; logistiikan vähähiilisyys (raide, yhteiskuljetukset).
4. **Kiertotalous & energia:** biokaasun tuotannon, sähkön ja lämmön hajautettujen ratkaisujen sekä energiatehokkuuden pilotit ja investoinnit.

5. **Kokonaisturvallisuus:** huoltovarmuuden, maatalouden ja energiaomavaraisuuden läpileikkaava huomiointi osana hankkeiden arviointia ja rahoitusta. (Teema: kokonaisturvallisuus.)

7. Yhteenveto

Kokonaisuudessaan maakuntasuunnitelma ja toimeenpano-ohjelma ovat Iisalmen näkökulmasta oikean suuntaisia, painopisteet vastaavat maakunnan osaamispohjaa ja elinkeinoelämän kärkialoja. Huomioitavaksi esitetään erityisesti:

- **Maatalouden huoltovarmuusroolia ja seutukaupunkien sekä niitä ympäröivien alueiden elinvoiman turvaamista** korostetaan ohjelmateksteissä ja toimeenpanossa.
- **Saavutettavuudessa** painotetaan sekä päätieverkkoa, rataverkkoa että alempiasteisen tieverkon kuntoa ja turvallisuutta vaikuttavuusperusteisesti.
- **Hyvinvoinnin vahvistaminen** nostetaan näkyvämmiin kehittämiskärjeksi, joka tukee osaamista ja työkykyä koko maakunnassa.
- **Kansainvälisten osaajien** kasvavaan määrän osoitetaan panostuksia ja heidän työllistymistään sekä asettautumista maakuntaan kehitetään voimallisemmin
- **Alueellisten työmarkkinoiden** dynaamista kehittämistä vahvistetaan yhteistyössä työllisyysalueiden kanssa